

Maturitní okruh č. 20

BANKOVNICTVÍ

BANKOVNÍ SYSTÉM

Je souhrn všech bankovních institucí v daném státě a souhrn organizačních, popř. jiných vazeb mezi nimi.

V České republice existuje dvoustupňový bankovní systém:

1. **stupeň** je tvořen centrální bankou – ČNB;
2. **stupeň** je tvořen konečným počtem obchodních (komerčních) bank a finančních institucí.

ČNB

Česká národní banka je instituce zřízená vládou, které je podřízena jen relativně. Její postavení je dáno Ústavou, která zaručuje nezávislost ČNB. Nejvyšším orgánem je **bankovní rada**, složená z *guvernéra (Jiří Rusnok)*, 2 *viceguvernéřů* vedoucích *pracovníků* jednotlivých úseků.

Funkce ČNB:

1. **emisní** - jako jediná instituce v zemi může razit mince a vydávat bankovky;
2. **banky bank** – ČNB slouží pro ostatní banky jako poslední úvěrová instance - může poskytnout ostatním bankám úvěry (za diskontní úrokovou sazbu);
3. **banky státu** - centrální banka provádí finanční operace vlády – poskytuje státu úvěry, spravuje státní dluh, je poradcem vlády v měnových otázkách;
4. **kontrolní** - kontroluje a reguluje činnost obchodních bank s cílem zabezpečit stabilitu bankovní soustavy
5. **správce devizových rezerv**: centrální banka spravuje měnové rezervy státu;
6. **banka vytváří měnovou politiku – regulační funkce** - měnová politika může být:
 - a) **expanzivní - růstovou**: spočívá ve zvýšení nabídky peněz v ekonomice, což má za následek snížení úrokových sazeb, vyšší poptávku, vyšší zaměstnanost a vyšší inflaci;
 - b) **restriktivní – omezující**: snížení peněz v oběhu, snížení nabídky peněz v ekonomice, zvýšení nezaměstnanosti, nižší inflaci, růst úrokových sazeb.

Nástroje měnové politiky:

1. **přímé**

- ☐ *regulace investičních úvěrů* - stanovení limitu pro poskytování úvěrů;
- ☐ *regulace spotřebních úvěrů* - je na bance zda úvěr poskytne nebo ne;
- ☐ *ostatní přímé nástroje* – např. stanovení úvěrových „stropů“ pro úvěrové banky atd.

Tyto nástroje jsou spíše administrativní.

2. nepřímé

- *politika minimálních rezerv* - ČNB může nařídít komerčním bankám, aby uložili část svých aktiv na jejím bezúročném účtu (tento nástroj se považuje za drastický a nevyužívá se);
- *operace na volném trhu* - jedná se o nákup nebo prodej státních cenných papírů (např. obligací, dluhopisů) centrální bankou, tím dochází k nárůstu nebo odlivu množství peněz v ekonomice;
- *politika diskontních sazeb* – tzn. úrok, za který centrální banka poskytuje úvěry bankám komerčním. Výše diskontní sazby má vliv na obchodní úspěšnost bank.

Komerční (obchodní) banky

Komerční banky jsou právnickými osobami založenými jako a.s., přičemž musí mít povolení od ČNB k provozování činnosti.

Funkce bank:

- poskytují úvěry fyzickým a právnickým osobám;
- přijímají vklady od fyzických a právnických osob;
- provádějí tuzemský a zahraniční platební a zúčtovací styk;
- obchodují s cennými papíry a umožňují úschovu cenností (depozitní služby);
- provádějí směnářské služby atd.

Pro zřízení musí banka splňovat *kritéria autorizace*:

- minimální výše základního kapitálu je 500 milionů Kč;
- odborné a kvalifikační předpoklady vedení a pracovníků bank;
- technické a organizační předpoklady;
- kvalitní obchodní záměry atd.

Činnost bank je upravena zákonem o bankách a zákonem o ČNB.

Obchodní banky v ČR mohou být:

- a) **univerzální** – nabízejí celé spektrum bankovních služeb – KB, ČSOB, ČS, GE atd.
- b) **specializované** – zaměřují se pouze na určité bankovní operace nebo klientelu
 - *hypoteční banky*;
 - *stavební spořitelny* – Českomoravská stavební spořitelna, Modrá pyramida atd.;
 - *úvěrová družstva* – kampeličky atd.

Bankovní operace

1. **pasivní** – banky zde působí v pozici dlužníka a řadíme sem:
 - a) shromažďování vkladů na vkladní knížky nebo na účty;
 - b) vydávání dluhopisů a bankovních certifikátů.
2. **aktivní** – banka zde působí v pozici věřitele:
 - a) poskytování úvěrů;
 - b) investice do nákupu a prodeje cenných papírů.
3. **neutrální** – banka zde nevystupuje ani v pozici dlužníka ani v pozici věřitele:
 - a) poplatky za poskytované služby (vedení účtu, poradenská a konzultační činnost atd.);
 - b) z depozitních operací – pronájem schránky v bance na úschovu cenností.

ÚVĚRY, VKLADY

Úvěry

- subjekt potřebuje úvěr, jestliže má dočasný nedostatek peněžních prostředků;
- příčinou vzniku úvěru je poptávka po dočasně volných prostředcích;
- při poskytnutí úvěru se sleduje princip jeho návratnosti;
- důležitá je úroková sazba i další podmínky splácení;
- v praxi banky poskytují úvěry účelově – tzn. na konkrétní podnikatelské záměry, ale dnes již i neúčelově, zejména u menších úvěrů.

Podle doby splatnosti se úvěry dělí na:

- krátkodobé** – splatnost do 1 roku (např.: provozní, kontokorentní, eskontní, lombardní, revolvingový, překlenovací, akceptační atd.);
- střednědobé** – splatnost do 4 let;
- dlouhodobé** – splatnost nad 4 roky.

Střednědobý a dlouhodobý úvěr se poskytuje zejména jako *hypoteční úvěr*, *dlužní úpis*, *spotřební úvěr*, *investiční úvěry* atd.

Úvěr je poskytován na základě **žádosti o poskytnutí úvěru**, ve které klient udává:

- účel úvěru;
- druh úvěru (krátkodobý, střednědobý, dlouhodobý);
- výši úvěru;
- čerpání úvěru (kolik Kč a v jakých termínech);
- splácení;
- závazky vůči bance (popř. jiným bankám či finančním institucím);
- osobní údaje;
- záruky atd.

Úvěrové podmínky jsou uvedeny v tzv. **úvěrové smlouvě** (musí mít písemnou podobu).

V některých případech (zejména u investičních úvěrů) se k žádosti o úvěr připojují další dokumenty, např. rozvaha; výsledovka; cash-flow; podnikatelský záměr atd.

Banka posuzuje tzv. **bonitu klienta** (tzn.: zda je klient schopen úvěr splatit).

Charakteristika jednotlivých typů úvěrů:

hypoteční úvěr – poskytuje se proti zástavě nemovitého majetku, slouží např. ke koupi nemovitosti, výstavbu, modernizaci, rekonstrukci atd. Poskytují jej hypoteční banky. Je dlouhodobý.

lombardní úvěr – krátkodobý typ úvěru poskytovaný bankami, existuje-li zástava určitou movitou věcí (např. cennými papíry, zbožím, pohledávkami atd).

eskontní úvěr – jde o odkup směnek (eskont) bankou ještě před termínem jejich splatnosti. Banka zaplatí dluh věřiteli (majiteli směnky) před termínem splatnosti směnky, ale „srazí“ si tzv. diskont (úrok) a zbytek si nechá jako zisk. Celou částku pak vyžaduje od výstavce směnky (dlužníka), vč. úroků.

kontokorentní úvěr – nejrozšířenější typ bankovního úvěru. Je spojen s existencí účtu, kdy na základě smlouvy může klient přečerpat účet do výše úvěrového rámce. Nevýhodou je zpravidla vyšší úrok.

revolvingový úvěr – především občané mohou opakovaně čerpat úvěr po splacení. Většinou se nevyžadují záruky, je spojen s vlastnictvím např. kreditní karty. Klient má k účtu úvěrový rámec a do jeho výše může čerpat úvěr automaticky, úrok platí pouze za skutečně čerpaný úvěr.

spotřebitelský úvěr – je poskytován fyzickým osobám na nákup určitého spotřebního zboží.

překlenovací úvěr – má pomoci podnikatelům překlenout krizové období (např. sezónní výkyv) atd.

Vklady

- a) **šekovatelné** – tzn. vklady, které banka vyplatí na požádání;
- b) **termínované** – které může klient vybrat po uplynutí sjednané doby:
 - krátkodobé - do 1. roku;
 - dlouhodobé – na dobu delší než 1. rok;
- c) **na účtech**
 - úsporné vklady na vkladních knížkách (obyčejné, výherní, s výpovědní lhůtou);
 - vklady na účtech (sporožirové, devizové, běžné);
- d) **vytvářené nákupem cenných papírů**
 - vkladové listy (vkladové certifikáty) – jde o krátkodobé vklady;
 - depozitní certifikáty - střednědobé vklady (cenné papíry).

INFLACE

Charakteristickým znakem inflace je nadměrné množství peněz v oběhu, při soustavném růstu cen. (jde o znehodnocení měny).

Míra inflace se udává v %. Měří se srovnáním cen zboží určeného ke konečné spotřebě ve dvou obdobích (zpravidla měsíc nebo rok) – získáme *index růstu inflace*.

Mezi nepříznivé důsledky inflace patří:

- pokles kupní síly peněz, pokles reálných mezd => sociální nepokoje;
- ztráta motivu ke spoření, posiluje se sklon ke spotřebě;
- zmenšení konkurence na trhu, při rostoucí poptávce se prodává i nekvalitní zboží;
- dlužníci inflací získávají – věřitelé ztrácejí.

Deflace je opakem inflace, kdy v oběhu je méně peněz, než odpovídá nabídce zboží a služeb.

Podle závažnosti dopadu na ekonomiku může být inflace:

1. **mírná** – v rozsahu do 10 % růstu cenové hladiny, výrazněji nenarušuje ekonomický život, nemá příliš negativní důsledky pro funkce peněz jako míry a uchovatele hodnot;
2. **pádívá** – znamená 10 a 100% růstu cen ročně a vyvolává již značné ekonomické náklady, zhoršuje ekonomickou výkonnost. Je znakem nezdravého ekonomického vývoje;
3. **hyperinflace** – v řádech 1 000 a 10 000% cenového růstu ročně. Vyvolává závažnou dezorganizaci hospodářského života, protože peníze přestávají plnit své ekonomické funkce. Peněžní směna bývá nahrazena směnou naturální, popřípadě bývá využíváno platidlo jiných zemí.

BURZY A BURZOVNÍ OPERACE

- je to zvláštní druh trhu, na kterém se uskutečňují obchody s dlouhodobými cennými papíry (zejména akciami);
- na burze může obchodovat pouze osoba, která má zaplacené místo na burze, platí příslušné poplatky a má složeny burzovní zkoušky – tzv. **burzovní makléř**;
- obchody na burze se řídí nabídkou a poptávkou, jsou zde nabízeny cenné papíry za tržní ceny na základě příkazů nakupujících a prodávajících;
- makléř soustřeďuje příkazy ke koupi a prodeji a na jejich základě stanoví kurs cenného papíru (tzn. cenu, při které se dosáhne největšího obratu).

Druhy burz:

1. **Všeobecné** – burza, kde se obchoduje s více druhy zboží, např. zemědělské plodiny, drahé kovy, cenné papíry apod.
2. **Specializované** – obchoduje se zde pouze s určitým druhem zboží:
 - a) **zbožové (komoditní)** – burzy s kávou, obilím, bavlnou, kaučukem, masem, ropou, různými kovy apod.
 - b) **devizové** – obchody s devizami založené na pohybech kurzů národních měn (např. Frankfurtská burza).
 - c) **cenných papírů** – obchody s cennými papíry kapitálového trhu (dlouhodobými).

V ČR existují burzy:

- **BCP Praha, a.s.** – burza cenných papírů
- **RM-systém, česká burza cenných papírů, a.s.** – původní mimoburzovní obchody byly v roce 2008 transformovány na standardní burzu cenných papírů.
- **Plodinová burza Brno a Komoditní burza Praha** – obchod s pšenicí, ječmenem, žitem, kukuřicí, řepkou atd.
- **Českomoravská komoditní burza v Kladně** – obchod s nerostnými surovinami, barevnými a drahými kovy, hutnickými výrobky, druhotnými surovinami.
- **Energetická burza Praha** – zahájila činnost v roce 2008 a organizuje obchody velkoodběratelů s elektřinou.

hlavní burzy: Londýn, Tokio, New York